

Naturvetarnas synpunkter på rapporten Kvalitetssäkring av forskning – rapportering av ett regeringsuppdrag (Rapport 2018:2)

Bakgrund

I juli 2017 fick Universitetskanslersämbetet (UKÄ) uppdraget att vidareutveckla det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning så att det även omfattar forskning. Det övergripande syftet med UKÄ:s nya uppdrag är att bidra till att den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor i Sverige håller hög kvalitet.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att UKÄ ska "vidareutveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring så att det omfattar även kvalitetssäkring av forskning". Uppdraget ska genomföras "i enlighet med vad regeringen redovisar i propositionen Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (2016/17:50)". Vidare ska uppdraget genomföras i dialog med universitet och högskolor, företrädare för studenter och arbetsliv samt Vetenskapsrådet.

Det nationella systemet för kvalitetssäkring består idag av fyra olika typer av granskningar. UKÄ utför examenstillståndsprövningar, utbildningsutvärderingar, granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete och tematiska utvärderingar

UKÄ:s förslag är att kvalitetssäkring av forskning ska ingå i granskningarna av lärosätenas interna kvalitetsarbete.

UKÄ bedömer att forskning redan granskas i tillräcklig omfattning i utbildningsutvärderingarna och prövningarna av examenstillstånd och några förändringar i de komponenterna föreslås därför inte. Däremot kan frågor kring forskning bli aktuella i tematiska utvärderingar.

Pilotgranskningar kan dra igång 2019/2020. Skarpa granskningar startar tidigast 2021.

Om Naturvetarna

Naturvetarna är fackförbundet för akademiker inom naturvetenskap. Våra 33 000 medlemmar arbetar inom livsvetenskaperna, miljö, jord, skog, de fysiska vetenskaperna, matematik och informationsteknologi. Av dessa arbetar närmare 4 300 med vetenskaplig forskning och utveckling. Omkring 4 900 är anställda, varav 900 är doktorander och ytterligare 1 900 studerar inom akademien. Drygt en fjärdedel av medlemmarna har disputerat. Naturvetarna är kontaktförbund för Karolinska Institutet och Sveriges lantbruksuniversitet samt de flesta statliga forskningsfinansiärer.

Naturvetarnas synpunkter

Metodutveckling

UKÄ:s bedömning: Forskning granskas redan i tillräcklig omfattning inom utbildningsutvärderingar och prövningar av examenstillstånd. Ett förnyat metodutvecklingsarbete inom dessa granskningar är därför inte aktuellt.

Naturvetarna delar bedömningen.

Lärosätenas kvalitetsansvar för forskning

UKÄ:s bedömning: Huvudansvaret för att forskningen håller hög kvalitet vilar på lärosätet och UKÄ:s uppgift är att, genom sina granskningar, säkerställa att lärosätet tar detta ansvar och främjar hög forskningskvalitet

Naturvetarna delar bedömningen.

Integreringen i kvalitetssäkringssystemet

UKÄ:s bedömning: Delar av forskningens kvalitetssäkring kan vara föremål för en tematisk utvärdering. Vilka delar som lämpar sig för en sådan utvärdering bör dock utredas vidare och metoden anpassas till det valda temat.

Naturvetarna avvaktar utredningen.

UKÄ:s bedömning: Kvalitetssäkring av forskning bör inkluderas i det nationella kvalitetssäkringssystemet inom UKÄ:s granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Vi anser att granskningen lämpligast sker utifrån befintliga bedömningsområden (styrning och organisation; förutsättningar; utformning, genomförande och resultat; jämställdhet; student- och doktorandperspektiv; samt arbetsliv och samverkan) men med stöd av nya bedömningsgrunder som tar hänsyn till de särskilda förutsättningar som finns för forskningens kvalitetssäkring.

Naturvetarna delar bedömningen.

UKÄ:s bedömning: Granskning av forskningens och utbildningens kvalitetssäkring bör ske inom ramarna för komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

Naturvetarna delar bedömningen.

UKÄ:s bedömningar: Granskningen av utbildningens respektive forskningens kvalitetssäkring bör ske utifrån separata vägledningar och självvärderingar och resultaten

bör redovisas i separata rapporter. Universiteten och högskolorna ges då relevant återkoppling på det kvalitetssäkringsarbete som bedrivs inom såväl forskning som utbildning. Granskningen bör ske vid samma tillfälle för att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning.

Naturvetarna delar bedömningarna.

Jämställdhet

UKÄ:s bedömning: Jämställdhet är en viktig kvalitetsfråga som bör granskas inom ramarna för uppdraget att kvalitetssäkra forskning.

Naturvetarna delar bedömningen. Jämställdhet inom den akademiska forskningen är en viktig kvalitetsfråga.

I rapporten skriver UKÄ att: "Separata bedömningsgrunder för hur forskningens jämställdhet främjas kommer att behöva utarbetas av UKÄ under nästa fas i metod-utvecklingsarbetet."

Avgörande för att främja jämställdheten är goda anställningsvillkor för doktorander, postdoktorer och alla annan forskande personal. Många potentiella forskare, framförallt kvinnor, väljer bort eller hoppar av en forskarkarriär för att det innebär för stora svårigheter och otrygghet kring att bilda familj och ordna bostad. Anställningsvillkor och liknande förhållanden ska utgöra några av dessa bedömningsgrunder anser Naturvetarna.

Student- och doktorandperspektiv

UKÄ:s bedömning: Ett student- och doktorandperspektiv bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring.

Naturvetarna delar bedömningen.

Studenterna bör precis som när det gäller grundutbildningen lämna en studentinlaga avseende forskningen. Vi delar UKÄ:s uppfattning att " Även då det gäller kvalitetssäkring av forskning är studenters inspel viktiga. Studenter, främst på avancerad nivå, deltar i forskningsprojekt och kopplingar mellan utbildning och forskning berör i allra högsta grad studenter."

Forskarstuderande utgör en mycket viktig del i forskningsmiljön och utför en betydande del av den samlade forskningen och Naturvetarna ser det som självklart och mycket viktigt att doktorandernas perspektiv inkluderas i granskningen bland annat genom en doktorandinlaga.

En enkät- eller intervjuundersökning bör vara en del i många lärosätets kvalitetssäkring i vilken frågor ställs om hur de ser på forskningens kvalitet, hur den kan förbättras och vilka de hinder de möter för att kunna utföra för dem mer intressant forskning eller forskning av högre kvalitet eller för att kunna arbeta effektivt.

UKÄ bör överväga att inkludera också studenter som väljer bort en forskarutbildning samt doktorander som väljer bort en fortsatt forskarkarriär inom akademien i granskningen. Antingen för att de väljer att inte söka sig vidare eller för att de hoppa av forskarutbildningen av någon anledning. För att förbättra kvalitén gäller det att ta reda på vad som inte fungerar bra och dessa grupper kan ge bra svar på det.

Många avhopp från en forskarutbildning kan också vara tecken på bristande kvalitet eller villkor och antal samt anledningar bör ingå i en utvärdering.

Forskarperspektiv?

Hur den forskande personalens perspektiv (exklusive doktorander) ska inkluderas i granskningen framgår inte av rapporten.

Naturvetarna anser att den forskande personalens perspektiv ska inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring.

Det finns inget idag som borgar för att alla grupper bland den forskande personalen får komma till tals i en kvalitetssäkring eller att en majoritet av den forskande personalen är tillfreds med hur kvalitetssäkringen går till på lärosätet.

Vissa gruppers röster är svagare och kan uteslutas ur kvalitetssäkringsarbetet om inte UKÄ ställer krav på att deras åsikter ska höras och tas tillvara som en grundläggande del av ett kvalitetssäkrings- och förbättringsarbete. Juniora forskare, forskare med korta kontrakt, forskare utan anställning och forskare inom mindre institutioner eller de som drar in mindre externa medel är exempel på sådana grupper.

Om exempelvis en stor andel av de utländska postdoktorerna med stipendier vid ett universitet anser att arbetsmiljön brister, att de känner sig lurade då de trodde de fått kontrakt på två år som sen visar sig vara kontrakt på ett halvår, att de känner sig exkluderade på lärosätet och upplever sig vara rättslösa i Sverige - hur ska detta komma fram i kvalitetssäkringen om inte universitetsledningen delar den verklighetsbeskrivningen?

Kommer UKÄ ställa krav på att samtliga grupper ska höras och redovisas i en kvalitetssäkring på lärosätetsnivå eller kommer UKÄ göra egna undersökningar bland den forskande personalen för att upptäcka brister på lärosätetsnivå och kanske framförallt på systemnivå?

Arbetsliv och samverkan

UKÄ:s bedömning: Forskningens samverkan och forskningens nyttiggörande bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring

"Inom bedömningsområdet arbetsliv och samverkan granskas idag inom komponenten granskning av lärosätets kvalitetssäkringsarbete bland annat utbildningarnas koppling till arbetsmarknaden. Även arbetslivsperspektivet behöver utvecklas i relation till forskningens kvalitetssäkring. UKÄ gör bedömningen att nya bedömningsgrunder med

relevans för forskning och forskningens kvalitetssäkring behöver utvecklas även inom bedömningsområdet arbetsliv och samverkan.”

Naturvetarna anser att samverkan inom forskningen är viktigt och det är Naturvetarnas uppfattning att det överlag fungerar bättre än samverkan i utbildningen. Möjligen är det en effekt av att det finns en större direkt nytta att samverka inom forskning. Det vore en fördel om lärosätena i större utsträckning drar nytta av samverkan inom forskning på utbildningarna. Det är också viktigt att beakta att samverkan kräver flera parter och att det för forskning där tidshorizonten för tillämpning är längre kan vara svårt att hitta parter att samverka med. Detta bör inte inverka negativt på lärosätenas möjlighet att inrikta sig på att bedriva mer grundläggande forskning som ofta står för mer genomgripande kunskapsutveckling.

En konkret och mätbar form för samverkan är mobiliteten mellan akademien och övriga samhället. En bedömningsgrund bör vara hur många som anställs från näringslivet och övriga offentliga sektorn. En annan hur meriter från arbetslivet utanför akademien värderas.

Bedömningsunderlag

UKÄ:s bedömning: Både kvalitativa och kvantitativa underlag bör ingå i granskningen och samtliga bedömningsunderlag bör vägas in i bedömningen.

Naturvetarna delar bedömningen.

I rapporten går vidare att läsa att: ”Vilka kvantitativa uppgifter som bör användas i granskningarna avgörs av de bedömningsgrunder som utarbetas av UKÄ under nästa fas i metodutvecklingsarbetet. En principiell utgångspunkt är dock att de kvantitativa underlagen i möjligaste mån bör bygga på befintlig statistik.”

Naturvetarna anser att den principiella utgångspunkten bör vara att de kvantitativa underlag som är nödvändiga för att göra en korrekt och rättvisande granskning ska samlas in.

Kostnaden av insamlandet behöver vägas mot nyttan av informationen och vi gör bedömningen att en hög kvalitet i granskningarna motiverar de kostnader som kan vara aktuella. Om ett lärosäte idag har svårt att ta fram grundläggande information, som kan vara fallet, så är det ett kvalitetsproblem i sig.

Bedömargrupper

UKÄ:s bedömning: Granskningen bör ske med hjälp av en oberoende bedömargrupp som utses av UKÄ efter ett nomineringsförfarande. Behov när det gäller gruppens samlade kompetens bör utredas.

Naturvetarna anser att fackförbunden inom akademien för forskande och undervisande personal ska bjudas in att delta i bedömargruppen.

UKÄ menar också att det är angeläget att doktorander involveras i granskningarna vilket Naturvetarna instämmer i.

När det gäller gruppens kompetens står det i rapporten att: "Avseende arbetslivets representation i bedömargruppen bör en utredning ske avseende vilken kompetens som behövs för att kunna fullfölja uppdraget."

Naturvetarna anser att arbetslivet ska representeras genom ett lika antal företrädare för näringslivet som företrädare för forskande och undervisande personal. Naturvetarna vill möta utredningen om en sådan tillsätts.

Vidare går att läsa att: "Dessutom bör utredas huruvida de två delarna i granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete (forskningens respektive utbildningens kvalitetssäkring) kan granskas av en och samma bedömargrupp eller om det är mer ändamålsenligt att använda två separata (men eventuellt överlappande) bedömargrupper."

Naturvetarna anser att lärosätenas kvalitetssäkringsarbete kan, men inte måste, granskas av en och samma bedömargrupp.

Naturvetarna vill uppmärksamma att om UKÄ vill höja arbetslivets kompetens i bedömargruppen samt om de två delarna utförs av samma personer och mer tid behövs avsättas för arbetslivsföreträdare så behöver troligtvis ersättningen till bedömarna höjas.

UKÄ:s bedömning: Implementeringen av kvalitetssäkringen av forskning inom de befintliga lärosätessgranskningarna bör ske gradvis med pilotgranskningar som del av det fortsatta metodutvecklingsarbetet.

Naturvetarna delar bedömningen.

NATURVETARNA

Per Klingbjer
Förbundsdirektör

Tobias Lundquist
Utredare